Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PAOLO MENGOZZI
esitatud 19. oktoobril 2016 [1]

Kohtuasi C-558/15

Alberto José Vieira de Azevedo,
Maria da Conceição Ferreira da Silva,
Carlos Manuel Ferreira Alves,
Rui Dinis Ferreira Alves,
Vítor José Ferreira Alves,
versus
C.E.D. Portugal Unipessoal, Lda,
Instituto de Seguros de Portugal – Fundo de Garantia Automóvel

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Tribunal da Relação do Porto (Porto apellatsioonikohus, Portugal))

Eelotsusetaotlus — Liikluskindlustus — Nõuete lahendamise eest vastutav esindaja — Kindlustusettevõtja — Kohtus esindamise volitused — Kannatanud — Elukohaliikmesriik

I. Sissejuhatus

1. 17. oktoobril 2007 juhtus Hispaanias kiirteel liiklusõnnetus, milles hukkus üks inimene ja üks sai vigastada. Sõidukijuht, Portugali kodanik ja Portugalis registreeritud äriühingu töötaja, kaotas nimetatud äriühingu kasutusse antud rendisõiduki üle kontrolli. Õnnetuse põhjustanud sõiduk oli selle omaniku poolt kindlustatud äriühingus Helvetia Seguros, mis on asutatud Hispaanias ja mille nimetatud esindaja Portugalis on C.E.D. Portugal Unipessoal, Lda (edaspidi „C.E.D.“). Põhikohtuasja hagejad on esiteks ellujäänud kannatanud ja teiseks õnnetuses hukkunud isiku õigusjärglased.

2. Põhikohtuasja hagejad esitasid Portugali esimese astme kohtule hagi nõudega hüvitada õnnetuses tekkinud kahju esimese võimalusena C.E.D. ja teise võimalusena Fundo de Garantia Automóveli (edaspidi „FGA“) vastu. Kohus tuvastas aga, tuginedes eelkõige äriühingut C.E.D. kindlustusseltsiga Helvetia Seguros siduva esinduslepingu sisule, et äriühing C.E.D. ei saa olla kostja, ja jättis hagi läbi vaatamata.

1 — Algkeel: prantsuse.

3. Põhikohtuasja hagejad kaebasid selle kohtuotsuse peale apellatsiooni korras edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Viimane on seisukohal, et ei ole siseriiklikku õigusnormi, mis sätestaks selgelt, et teise liikmesriigi territooriumil tegutsevate kindlustusettevõtjate esindajad Portugalis võivad olla kostjad, et nende vastu saaks esitada Portugali kohtule hagi kahjunõudega, mille on esitanud oma elukohaliikmesriigist [2] väljaspool juhtunud liiklusõnnetuse kannatanu ja millesse oli kaasatud nimetatud ettevõtjate kindlustatud sõiduk. Nimetatud kohus märgib ühtlasi, et selle punkti suhtes valitsevad vastakad seisukohad nii Portugali kohtupraktikas kui ka õiguskirjanduses.

4. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib samuti, et ühes Euroopa Liidu liikmesriigis asutatud kindlustusettevõtjatele pandud kohustus määrata igas muus liikmesriigis esindaja tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. mai 2000. aasta direktiivist 2000/26/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise ning nõukogu direktiivide 73/239/EMÜ ja 88/357/EMÜ muutmise kohta (neljas liikluskindlustuse direktiiv) (edaspidi „direktiiv 2000/26“) [3].

5. Nimelt on direktiivi 2000/26 artikli 4 lõikes 4 sätestatud, et „[n]õuete lahendamise eest vastutav esindaja kogub selliste nõuete kohta kogu vaidluste lahendamiseks vajaliku teabe ja võtab meetmeid, et rääkida läbi vaidluse lahendamise üle. Nõuete lahendamise eest vastutava esindaja määramise nõue ei välista kannatanu või tema kindlustusettevõtte õigust algatada kohtumenetlus vahetult õnnetuse põhjustanud isiku või tema kindlustusseltsi vastu“.

6. Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 5 näeb ette, et „[n]õuete lahendamise eest vastutavatel esindajatel on piisavad volitused kindlustusseltsi esindamiseks artiklis 1 nimetatud juhtudel kannatanute ees ja nende nõuete täielikuks rahuldamiseks. Nad peavad olema võimelised juhtumite uurimiseks kannatanu elukohaliikmesriigi ametlikus keeles või keeltes“.

7. Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõikes 8, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiiviga 2005/14/EÜ, millega muudetakse nõukogu direktiive 72/166/EMÜ, 84/5/EMÜ, 88/357/EMÜ ja 90/232/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/26/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse kohta (edaspidi „direktiiv 2005/14“), [4] on täpsustatud, et „[n]õuete lahendamise eest vastutava esindaja määramine ei tähenda iseenesest filiaali avamist [nõukogu 18. juuni 1992. aasta] direktiivi 92/49/EMÜ [otsekindlustustegevusega, välja arvatud elukindlustustegevusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta, millega muudetakse direktiive 73/239/EMÜ ja 88/357/EMÜ (kolmas kahjukindlustuse direktiiv)] artikli 1 punkti b tähenduses ja nõuete lahendamise eest vastutavat esindajat ei loeta üksuseks direktiivi 88/357/EMÜ artikli 2 punkti c tähenduses või […] üksuseks määruse (EÜ) nr 44/2001 [tähenduses]“.

2 — Kuigi liikmesriigi õigusraamistik kohtutoimikust selgelt välja ei tule, märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus asjassepuutuva ja põhikohtuasjas kohaldatava õigusnormina 31. detsembri 1985. aasta kohustusliku liikluskindlustuse dekreetseaduse nr 522/85 (Decreto-Lei nº522/85 sobre seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel), mida on muudetud dekreetseadusega nr 72-A/2003 (edaspidi „muudetud dekreetseadus nr 522/85“), artiklit 43. Selle õigusnormiga on Portugalis asutatud kindlustusseltsid ja kindlustusseltsid, kelle registrijärgne asukoht on kolmandas riigis ja kellel on Portugalis filiaalid, kohustatud valima kõikides teistes liidu liikmesriikides enda esindaja, „kelle ülesanne on kannatanu elukohariigist erinevas riigis toimunud kindlustusjuhtumite käsitlemine ja lahendamine kannatanu elukohariigis“ (muudetud dekreetseaduse nr 522/85 artikli 43 lõige 1). Selles on määratletud ka nõuded, millele nimetatud esindaja peab vastama, nähes ette, et tal peavad olema „piisavad volitused kindlustusseltsi esindamiseks […] kannatanute ees ja nende kahju hüvitamise nõuete täielikuks rahuldamiseks“ (muudetud dekreetseaduse nr 522/85 artikli 43 lõige 3) ja et ta kogub „selliste nõuete kohta kogu vaidluste lahendamiseks vajaliku teabe“ ja võtab „meetmeid, et rääkida läbi vaidluse lahendamise üle“ (muudetud dekreetseaduse nr 522/85 artikli 43 lõige 4).
Kuigi Euroopa Kohtu ülesanne ei ole kindlaks määrata, milline on põhikohtuasja asjaoludele kohaldatav liikmesriigi õigus, tuleb siiski märkida, et muudetud dekreetseaduse nr 522/85 artikli 43 eesmärk on reguleerida Portugalis asutatud või filiaali omavate kindlustusseltside *teistes liikmesriikides nimetatud* esindajate staatust, nagu seda näeb ette direktiivi 2000/26 põhjendus 15. Käesolevas eelotsusetaotluses on tegu juhuga, kus Hispaanias asutatud kindlustusettevõtja on nimetanud esindaja, kelle ülesanne on lahendada kindlustusjuhtumeid Portugalis. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei nimeta õigusnormi, milles oleks otseselt määratletud Portugali territooriumil asuvate esindajate staatus ja ülesannete ulatus.

3 — EÜT 2000, L 181, lk 65; ELT eriväljaanne 06/03, lk 331.

4 — ELT 2005, L 149, lk 14.

8. Seega ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohus tema menetluses olevat kohtuasja lahendada ainult direktiivi 2000/26 sätete põhjal, kui Euroopa Kohus ei selgita mõistet „piisavad volitused“, mis peavad nõuete lahendamise eest vastutavatel esindajatel olema, kuna nendes sätetes ei ole küllalt sõnaselgelt kindlaks määratud, kas see mõiste hõlmab liiklusõnnetuse kannatanute võimalust kaevata oma elukohajärgsesse kohtusse otse seda esindajat.

9. Kuna Tribunal da Relação do Portol (Porto apellatsioonikohus, Portugal) on raskusi liidu õiguse tõlgendamisel, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtu kantseleisse 2. novembril 2015 saabunud otsusega viimasele järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [direktiiviga 2005/14 direktiivi 2000/26 lisatud] põhjendusega 16a ja [direktiivi 2000/26] artikli 4 lõigetega 4, 5 ja 8 on lubatud kaevata kohtusse niisuguse kindlustusseltsi esindaja, kes ei tegutse riigis, kus esitatakse liiklusõnnetusest tingitud kahju hüvitamise hagi teises Euroopa Liidu liikmesriigis sõlmitud kohustusliku mootorsõiduki tsiviilvastutuskindlustuse alusel?

2. Kui vastus on jaatav, siis kas kohtusse kaebamise võimalikkus sõltub nimetatud esindajat kindlustusseltsiga siduva esinduslepingu konkreetsetest tingimustest?“

10. Käesoleva eelotsusetaotluse kohta esitasid oma kirjalikud seisukohad Fundo de Garantia Automóvel, Portugal ja Euroopa Komisjon.

II. Õiguslik analüüs

11. Mida tähendab direktiivis 2000/26 ette nähtud nõue, et nõuete lahendamise eest vastutaval esindajal peavad olema „piisavad volitused kindlustusseltsi esindamiseks […] kannatanute ees ja nende [kahju hüvitamise] nõuete täielikuks rahuldamiseks“ [5]? Kas liidu seadusandja soovis nii lisada selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate kannatanute jaoks võimaluse kaevata seda isikut otse oma elukohaliikmesriigi kohtutesse? See ongi eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimustega, mida ma pean vajalikuks käsitleda koos, tõstatatud põhiline õiguslik probleem.

12. Vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada mitte üksnes sätte sõnastust, vaid ka selle konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa see säte on [6]. Kõigepealt analüüsin ma nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate staatust, nagu see on määratletud direktiivide 2000/26 ja 2005/14 tekstis. Seejärel tuleb tekstipõhist analüüsi täiendada vaatlusaluste õigusnormide kontekstipõhise, teleoloogilise ja süstemaatilise analüüsiga.

A. *Nõuete lahendamise eest vastutav esindaja direktiivides 2000/26 ja 2005/14*

13. Nagu Euroopat, nii ei tehtud ka mootorsõidukite liiklusest tuleneva tsiviilvastutuse kindlustust käsitlevaid õigusnorme ühe päevaga, nagu sellest annavad tunnistust järjestikused direktiivid, mis on tehtud sedamööda, kuidas on edasi arenenud seadusandja hooleks olevad mureküsimused [7]. Vaja on ära oodata direktiiv 2000/26, s.o neljas sellel teemal antud direktiiv, et loodaks nõuete lahendamise eest vastutava esindaja institutsioon.

5 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 5.

6 — Vt kohtuotsus, 26.3.2015, Litaksa (C-556/13, EU:C:2015:202, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).

7 — Meeletuletuseks: esimene direktiiv on nõukogu 24. aprilli 1972. aasta direktiiv nr 72/166/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1972, L 103, lk 1; ELT eriväljaanne 06/01, lk 10). Järgnevad nõukogu 30. detsembri 1983. aasta teine direktiiv 84/5/EMÜ (EÜT 1984, L 8, lk 17; ELT eriväljaanne 06/07, lk 3), seejärel nõukogu 14. mai 1990. aasta kolmas direktiiv (EÜT 1990, L 129, lk 33; ELT eriväljaanne 06/01, lk 249) ja direktiiv 2000/26. Neid direktiive muudetakse peale selle direktiiviga 2005/14, enne kui need konsolideeritakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiiviga 2009/103/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta (ELT 2009, L 263, lk 11).

14. Selle direktiivi eesmärk on täita eelmiste direktiivide lüngad[8], sätestades „erisätted, mida kohaldatakse kannatanute suhtes, kellel on õigus saada hüvitist kaotuse või kahju eest, mis tuleneb õnnetustest, mis toimuvad liikmesriigis, mis ei ole kannatanu elukohaliikmesriik, ja mille põhjustab mõnes liikmesriigis kindlustatud ja seal põhiasukohta omavate sõidukite kasutamine“[9]. Seda silmas pidades määravad kõik kindlustusseltsid vabalt[10] igas liikmesriigis, välja arvatud liikmesriik, kus nad on saanud ametliku tegevusloa, nõuete lahendamise eest vastutava esindaja, kes elab või asub liikmesriigis, kuhu ta on määratud ja kelle ülesanne on käsitleda ja lahendada kindlustusjuhtumeid[11]. Selleks peab ta koguma kogu vaidluste lahendamiseks vajaliku teabe ja võtma meetmeid, et rääkida läbi vaidluse lahendamise üle[12] ning tal peavad olema piisavad volitused kindlustusseltsi esindamiseks kannatanute ees ja nende kahju hüvitamise nõuete *täielikuks* rahuldamiseks[13].

15. Samal ajal on liidu seadusandja seisukohal, et „[n]õuete lahendamise eest vastutava esindaja määramise nõue *ei välista* kannatanud isiku või tema kindlustusettevõtte õigust algatada kohtumenetlus vahetult õnnetuse põhjustanud isiku või tema kindlustusseltsi vastu“[14]. See täpsustus ei oleks olnud tarvilik, kui see seadusandja ei oleks pidanud võimalikuks hagi esitamist nõuete lahendamise eest vastutava esindaja enda vastu.

16. Lõpuks pidas seadusandja vajalikuks täpsustada, et nõuete lahendamise eest vastutava esindaja määramine ei tähenda iseenesest filiaali avamist[15] ja et esindajat ennast ei loeta üksuseks[16].

17. Nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate missioon, ülesanded ja kohustused on püsinud muutumatuna direktiivis 2009/103,[17] mis on vaid konsolideeriv direktiiv. See tähendab, et selle teksti ei ole tehtud ühtegi täpsustust selle kohta, mida „piisavad volitused“[18] hõlmavad, ja et seadusandja ei asunud sõnaselgelt seisukohale selle suhtes, kas väljaspool oma riigi territooriumi juhtunud õnnetuses kannatanud isikud võivad nõuete lahendamise eest vastutavaid esindajaid kaevata otse oma elukohaliikmesriigi kohtusse, seda võimalust välistamata. Euroopa Kohtu järeldus direktiivi 2009/103 artikli 21 lõike 5 kohta, et „nimetatud säte, mis seega kehtestab kõnealuse esindamise eesmärgid, ei täpsusta selleks antud volituste täpset ulatust“,[19] on seega direktiivi 2000/26 artikli 4 lõike 5 suhtes täielikult ülekantav. Seepärast näib vajalik edasi minna kontekstipõhisele, teleoloogilisele ja süstemaatilisele analüüsile.

B. *Kontekstipõhine, teleoloogiline ja süstemaatiline analüüs*

18. Direktiivi 2000/26 sõnastuse analüüsist saime teada, et nõuete lahendamise eest vastutava esindaja „piisavad volitused“ peavad olema määratletud selliselt, et need võimaldavad tal tagada talle usaldatud kahe peamise ülesande täitmise, milleks on nimelt „kindlustusseltsi esindami[ne] kannatanute ees“ ja „[kannatanute] nõuete *täielik*[…] rahuldami[ne]“[20]. See direktiivi 2000/26 sõnasõnaline esitus ei oleks aga täielik, kui arvesse ei võeta ka teatavaid selle direktiivi põhjendustega tehtud selgitusi.

8 — Vt direktiivi 2000/26 põhjendus 8.

9 — Direktiivi 2000/26 artikkel 1. Vt ka direktiivi 2000/26 põhjendus 11.

10 — Nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate vaba valik on tagatud direktiivi 2000/26 artikli 4 lõikega 2.

11 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 1.

12 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 4. Vt ka direktiivi 2000/26 põhjendus 15.

13 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 5.

14 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 4. Kohtujuristi kursiiv.

15 — Direktiivi 92/49 artikli 1 punkti b tähenduses (vt direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 8).

16 — Vt direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 8, direktiiviga 2005/14 muudetud redaktsioonis.

17 — Vt direktiivi 2009/103 põhjendused 34–40, 43, 47 ja 50 ning artiklid 21 ja 22. Tuleb märkida, et direktiivi 2000/26 artikli 4 sisu korraldati direktiivis 2009/103 ainult ümber ja jagati kaheks eraldi artikliks.

18 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõike 5 ja direktiivi 2009/103 artikli 21 lõike 5 tähenduses.

19 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 18).

20 — Direktiivi 2000/26 artikli 4 lõige 5. Kohtujuristi kursiiv.

19. Nii on liidu seadusandja täpsustanud, et nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate kasutamine „ei mõjuta igal üksikjuhtumil kohaldatavat materiaalõigust ega kohtualluvuse küsimust“ [21]. See täpsustus kohaldatava materiaalõiguse ja kohtualluvuse kindlaksmääramise kohta viitab sellele, et sellele esindajale võib määrata rolli kohtumenetluses. Samas mõtteliinis on veel täpsustatud, et tema tegevus „ei ole piisav alus kohtualluvuse määramiseks kannatanu elukohaliikmesriigi kohtutele, kui rahvusvahelise eraõiguse kohtualluvusse andmist käsitlevad eeskirjad seda ette ei näe“ [22]. Seepärast ei ole nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate osalemine võimalikes kohtuasjades kaugeltki välistatud.

20. Paralleelselt seadusandja võetud ettevaatusabinõudega nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate sekkumise võimaliku mõjuga kohtualluvuse ja rahvusvahelise eraõiguse eeskirjade kindlaksmääramisele on kannatanutele antud vahetu nõudeõigus teise liikmesriigi territooriumil asuva kindlustusseltsi vastu. See nõudeõigus on aga esitatud mitte eksklusiivse õiguskaitsevahendina kindlustusjuhtumite kohtulikuks lahendamiseks, vaid see on ainult „[nimetatud esindaja] määramise *loogiline täiendus* ja […] *parandab* [kannatanute] *õiguslikku seisundit*“ [23]. Direktiivi preambulit muide rikastati pärast nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades [24] vastuvõtmist põhjendusega 16a, [25] mille kohaselt kannatanud *võivad* vastavalt nimetatud määruse artikli 11 lõikele 2 koostoimes selle määruse artikli 9 lõike 1 punktiga b esitada oma elukohariigis tsiviilhagi *kindlustusandja vastu*. Põhimõtteliselt võivad kannatanud seega ka kindlustusseltsid kohtusse kaevata oma elukohaliikmesriigis.

21. Direktiivi õigusnormide ning selle põhjenduste kohaselt näib, et kannatanutel on võimalik kohtuasja algatada nii otse kindlustusseltsi kui ka selle esindaja vastu, kuna näib, et liidu seadusandja on neile jätnud avatuks mõlemad nõude esitamise võimalused.

22. Direktiivi 2000/26 põhjendused selgitavad sel viisil mõneti direktiivi sisemist loogikat. Tuleb siiski veel kontrollida, et mu vahejäreldus, mis põhineb selle direktiivi grammatilisel ja kontekstipõhisel analüüsil, ei oleks vastuolus selle direktiivi teleoloogilise tõlgendusega, mida tuleb arvesse võtta.

23. Direktiivi 2000/26 eesmärk on tagada liiklusõnnetuse kannatanutele võrdväärne kohtlemine sõltumata sellest, kus õnnetus juhtus [26]. See eeldab, et tuleb arvesse võtta objektiivset erinevat olukorda, milles asuvad väljaspool oma elukohariigi territooriumi juhtunud liiklusõnnetuste kannatanud, et selle kompenseerimiseks järelikult lihtsustada toiminguid nende jaoks [27]. Toimingute lihtsustamine on Euroopa Kohtu silmis nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate põhifunktsioon [28]. Selle kohta näeb direktiiviga 2000/26 kehtestatud süsteem näiteks ette, et nimetatud esindajale, kelle juures saab teha kõiki kahju hüvitamisele eelnevaid toiminguid, võib nõudeid esitada kannatanu keeles [29].

24. Iseenesestmõistetavalt teeniks see, kui tunnustakse nimetatud vaidluste lahendamise eest vastutava esindaja „õigust olla kostjaks“, s.o tema „kaitsevõimet“, [30] täielikult direktiiviga 2000/26 taotletavat eesmärki. Just tema juures teevad kannatanud kõik „esialgsed toimingud“ [31] ja on ka võimalik, et tema ongi nende ainus kontaktisik. Seepärast on loogiline järg ehk järgmine etapp, mis tuleb läbida, tunnustada, et nende kannatanute esitatud hagi kindlustusseltsi esindaja vastu on esitatud õige isiku

21 — Direktiivi 2000/26 põhjendus 13.
22 — Direktiivi 2000/26 põhjendus 16.
23 — Direktiivi 2000/26 põhjendus 14. Kohtujuristi kursiiv.
24 — EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.
25 — Lisatud direktiivile 2000/26 direktiivi 2005/14 artikliga 5.
26 — Vt analoogia alusel kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 19).
27 — Vt kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 24).
28 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 24).
29 — *Idem.*
30 — Kohtujuristi ettepanek, Darmon, kohtuasi parlament *vs.* nõukogu (302/87, EU:C:1988:263, punkt 8).
31 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 24).

vastu, seda enam, et talle on hüvitamisprotsessis määratud aktiivne roll. Minu arvates nõuab kahju hüvitamise nõuete täielik rahuldamine, mis on üks direktiiviga 2000/26 nõuete lahendamise eest vastutavatele esindajatele määratud ülesandeid, et talle saaks määrata kohtumenetluses osa – ja mitte ükskõik millise –, vaid kostja osa.

25. Sellisena mõistan ma ka kannatanute õigusliku seisundi parandamist, mida on silmas peetud direktiivi 2000/26 põhjenduses 14. Kui asetada ennast taas põhikohtuasja konteksti, oleks nende kannatanute jaoks raskesti mõistetav, et nende hagi jäetakse läbi vaatamata üsna formaalsel põhjusel – arvestades kindlustusseltsi tihedaid sidemeid nõudeid lahendama määratud esindajaga –, et hagi on esitatud nimetatud esindaja, mitte aga kindlustusseltsi enda vastu.

26. Ometi on enamik kirjalikus menetluses osalenud huvitatud pooli palju rõhutanud asjaolu, et Euroopa Kohus oli 10. oktoobri 2013. aasta kohtuotsuses Spedition Welter [32] seisukohal, et nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate volitus on piiratud, ja et see piirang tähendab nende arvates, et seda esindajat ei saa kaevata kannatanute elukohaliikmesriigi kohtutesse. See põhiseisukoht põhineb minu arvates kõnealuse kohtuotsuse mittetäielikul tõlgendusel, mille juurde mul tuleb seega tagasi tulla.

27. Selles kohtuasjas oli küsimus selles, kas mõiste „piisavad volitused“ hõlmab nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate õigust võtta nõuetekohaselt vastu menetlusdokumente, mis on vajalikud kahju hüvitamise menetluse algatamiseks pädevas kohtus.

28. Selle kohta otsustas Euroopa Kohus, et „kannatanutel [peab] olema õigus esitada nõue oma elukohaliikmesriigist nõuete lahendamise eest vastutavale esindajale, kelle sinna määrab vastutava osapoole kindlustusselts“ [33]. Ta jätkas, kinnitades, et direktiivi 2009/103 põhjendus 37 – mis vastab direktiivi 2000/26 põhjendusele 15 – kohustab liikmesriike andma kõnealustele esindajatele piisavad volitused kindlustusseltsi esindamiseks sellistes õnnetustes kannatanud isikute ees ja samuti kindlustusseltsi esindamiseks siseriiklike ametiasutuste, „sealhulgas vajaduse korral kohtute ees niivõrd, kuivõrd see on kokkusobiv rahvusvahelise eraõiguse kohtualluvusse määramist käsitlevate eeskirjadega“ [34]. Ta järeldas, „ilma et ta saaks seada kahtluse alla rahvusvahelise eraõiguse sätete järgimist –, et kindlustusseltsi esindamine, nii nagu see on ette nähtud [direktiiviga 2000/26], hõlmab esindamist, mis peab võimaldama kannatanul esitada siseriiklikus kohtus nõuetekohaselt kahju hüvitamise hagi“ [35]. Need juhtnöörid on meie kohtuasja jaoks olulised selles osas, mis puudutab küsimust sellest, kas esindaja saab olla kostja.

29. Pärast seda nõuete lahendamise eest vastutavate esindajate volituste näilist suurt tunnustamist täpsustas Euroopa Kohus seejärel selliselt oma kohtujuristi ettepanekut kajastades, et direktiivi 2000/26 ettevalmistavatest materjalidest tuleneb, et „nähes ette kindlustusettevõtja tagatava esinduse kannatanu elu- või asukohariigis, oli seadusandja kavatsus kehtestada menetlusdokumentide kättetoimetamist puudutav seaduslik esindus, *ehkki piiratud kujul*, sest see ei tohtinud mõjutada kohtualluvuse määramist käsitlevaid rahvusvahelise õiguse eeskirju“ [36]. Viimati nimetatud kinnitus kehtib seega ainult selle suhtes, mis puudutab esindaja eriõigust võtta vastu kindlustusseltsile adresseeritud menetlusdokumente, kui hagi on esitatud kindlustusseltsi vastu.

30. Meie käesolevas kohtuasjas on tegu tunduvalt teistsuguse juhtumiga. Tegu ei ole nimelt hagiga, mis on esitatud kindlustusseltsi vastu esindaja kaudu, kes võtab vastu selle menetlusdokumendid, vaid kannatanute võimalusega nimetada nõuete lahendamise eest vastutavad esindajad oma hagis kostjaks. See on oluline nüanss. Esimesel juhul võivad õigustatult tekkida delikaatsed küsimused seoses

32 — (C-306/12, EU:C:2013:650).

33 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 19). Kohtujuristi kursiiv.

34 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 20).

35 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 21).

36 — Kohtuotsus, 10.10.2013, Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:650, punkt 22). Kohtujuristi kursiiv.

kindlustusseltsi kostja staatusega [37], mistõttu on tõepoolest õigustatud tunnustada, nagu seda tegi Euroopa Kohus, nõuete lahendamise eest vastutavale esindajale ainult piiratud esindamisvolitust. Teisel juhul on vähemasti alguses tegu lihtsama õigussuhtega kahe osapoole, nimelt kannatanu (hageja) ja nõuete lahendamise eest vastutava esindaja vahel, kelle puhul tuleb kindlaks määrata, kas tal on õigus kaitsta kindlustusseltsi kohtus.

31. Seepärast näib analüüsi praeguses etapis – vastupidi sellele, mida annab mõista eelotsusetaotluse esitanud kohus oma teises küsimuses –, et nõuete lahendamise eest vastutava esindaja kostjaks olemise küsimus on täiesti eraldi asi ega seondu konkreetse volitusega, mis seob seda esindajat kindlustusseltsiga. Selleks et saavutada kannatanute võrdväärne kohtlemine ja lihtsustada nende toiminguid, kaasa arvatud siis, kui neid toiminguid tehakse kohtus, ei saa see, kas nõuete lahendamise eest vastutavaid esindajaid saab kostjana kohtusse kaevata, mingil viisil sõltuda lepingulisest suhtest, mis seovad neid kindlustusseltsiga. Sama kehtib ka direktiiviga 2000/26 kannatanute heaks ette nähtud kahju hüvitamise õiguskaitsevahendite ja menetluste ettearvatavuse kohta. Teisisõnu on selle direktiiviga sätestatud omamoodi seaduslik esindusõigus, mille puhul ei ole mõeldav, et seda saaks tühistada ainult poolte soovil.

32. Kui Euroopa Kohus peaks vastama eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele küsimusele jaatavalt, kas see ohustaks – nagu väidab komisjon – „habrast tasakaalu rahvusvahelist kohtualluvust reguleerivate normide ja piiriüleste joontega liiklusõnnetustest põhjustatud kahju hüvitamise nõuete suhtes kohaldatavate õigusnormide vahel“ [38]?

33. Mina nii ei arva. Seadusandja mure seoses rahvusvahelise eraõiguse ja kohtualluvuse määramise eeskirjadega on õigustatud, kui hagi esitatakse kindlustusseltsi vastu. Meil praegu arutamisel olev küsimus on aga teistsugune, kuna küsimus ei ole pädeva kohtu ega kohtuvaidlusele kohaldatava õiguse kindlaksmääramises. Tuleb lihtsalt kindlaks määrata, kas vaidluste lahendamise eest vastutav esindaja võib olla kostjaks. Muide, vastus, mille Euroopa Kohus annab asja menetlevale kohtule, ei piira kuidagi Portugali kohtute kohtualluvuse kindlakstegemist, nagu sellest annab tunnistust asjaolu, et selle üle vaidlevad põhikohtuasja pooled seetõttu, et ei ole kindel, milline on ühe hageja tegelik elukohaliikmesriik. Kostjaks olemise võimalus on seega kindlasti teine küsimus võrreldes kohtualluvusega. Isegi kui peaks väidetama vastupidist, võiks direktiivi 2000/26 artikli 4 lõikes 5 ette nähtud nõue, et nõuete lahendamise eest vastutavatel esindajatel peavad olema „piisavad volitused“ kannatanute kahju hüvitamise nõuete täielikult rahuldamiseks, olla erikohtualluvuse säte – olgugi et vaikimisi – rahvusvahelist kohtualluvust reguleerivate eeskirjade suhtes [39]. Seda arvestades ja pidades silmas, et seadusandja on seda aspekti rõhutanud, võib näida mõistlik seda piirangut meelde tuletada.

34. Seega olen ma kõikidel eespool esitatud põhjustel arvamusel, et direktiivi 2000/26 artikli 4 lõiget 5 tuleb tõlgendada nii, et piisavad volitused, mis peavad nõuete lahendamise eest vastutavatel esindajatel olema, hõlmavad seda, et teda võib kostjana kohtusse kaevata kohtuasja raames, mille on algatanud selle direktiivi artikli 1 lõikes 1 osutatud liiklusõnnetuste kannatanud selles direktiivis ette nähtud tingimustel, kusjuures kindlustusseltsi ja tema esindaja vahelise lepingu tingimused viimase kostjaks olemise võimalust ei mõjuta.

37 — Kohtujurist Cruz Villalón rõhutas oma ettepanekus kohtuasjas Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:359), et „[e]sindusõigus […] ei hõlma kohtus kaitsmist ega ka kostja üldist esindamist […] kohtutes […]. Esindusõigus piirdub menetlusdokumentide kättetoimetamisega, ilma et see ühelgi ajahetkel mõjutaks [kindlustusettevõtja] staatust kostjana või veelgi vähem tingimusi, mil viimasel oma kaitset teostada tuleb“ (nimetatud ettepaneku punkt 17). Kohtuasjas Spedition Welter oli hagi, mille kohta esitati eelotsusetaotluses, siiski selgelt esitatud ainult kindlustusseltsi vastu.

38 — Kohtujuristi ettepanek, Cruz Villalón, kohtuasi Spedition Welter (C-306/12, EU:C:2013:359, punkt 29).

39 — Teisisõnu on sund anda nõuete lahendamise eest vastutavale esindajale piisavad volitused kannatanute nõuete täielikult rahuldamiseks nii tugev, et see kaotaks oma mõtte, kui seda tõlgendada nii, et see ei hõlma nende kannatanute võimalust nimetatud esindajat kohtusse kaevata.

III. Ettepanek

35. Esitatud põhjendusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Tribunal da Relação do Porto (Porto apellatsioonikohus, Portugal) esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. mai 2000. aasta direktiivi 2000/26/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise ning nõukogu direktiivide 73/239/EMÜ ja 88/357/EMÜ muutmise kohta (neljas liikluskindlustuse direktiiv) artikli 4 lõiget 5 tuleb tõlgendada nii, et piisavad volitused, mis peavad nõuete lahendamise eest vastutavatel esindajatel olema, hõlmavad seda, et teda võib kostjana kohtusse kaevata kohtuasja raames, mille on algatanud selle direktiivi artikli 1 lõikes 1 osutatud liiklusõnnetuste kannatanud selles direktiivis ette nähtud tingimustel, kusjuures kindlustusseltsi ja tema esindaja vahelise lepingu tingimused viimase kostjaks olemise võimalust ei mõjuta.